

**Міністерство освіти та науки України
Міністерство культури України
Національна хореографічна спілка України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Кафедра хореографії**

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної конференції

**ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА І ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

30 квітня – 1 травня

Київ 2019

УДК 378.011.3-051:792.8

Хореографічна культура і освіта : проблеми та перспективи : Зб. матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції , Київ 30 квітня – 1 травня 2019 р. – Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова , 2019 – 117 с.

Рекомендовано Вченою радою Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 20 листопада 2019 р.).

Збірник містить матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Хореографічна культура і освіта: проблеми та перспективи», проведеної кафедрою хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова за підтримки Національної хореографічної спілки України у рамках Міжнародного конкурсу «Веселкова Терпсихора» 30 квітня – 1 травня 2019 р. До збірника увійшли тези учасників конференції.

Редакційно колегія:

**Федоришин
Василь Ілліч**

Декан Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор

**Вантух Мирослав
Михайлович**

Герой України, Народний артист України, академік Національної академії мистецтв України, професор, завідувач кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, голова Національної хореографічної спілки України

**Козинко
Лілія Леонідівна**

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Білошкурський
Володимир Степанович**

Заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Захарчук
Ольга Євгенівна**

Старший лаборант кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

СЕКЦІЯ 2.

Перспективи розвитку світової та української хореографічної культури

РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФОРМАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НА ПРИКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОГО ТРЕНАЖУ ВІРТУОЗНОЇ ТЕХНІКИ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ СЬОГОДЕННЯ

Антонов М. Р. - викладач Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, викладач кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Проблема, якій присвячене дослідження, є цікавою тим, що вперше в вітчизняному мистецтвознавстві аналізуються і розглядаються особливості балетної техніки на прикладі віртуозного тренажу в професійному театрі неокласичного балету.

Наукові дослідження у галузі прикладного аспекту класичного танцю сьогодення в хореографічній культурі представлені дуже мало – Марінелою Гваттеріні, Мішелем Мерсьє та Ізабеллою Жіно, Аніко Рехвіашвілі, Олександром Чепаловим. Марінела Гваттеріні – визначала, лише особливості стилістики в балетній класиці сьогодення [1]. Мішелем Мерсьє та Ізабеллою Жіно – аналізували художній репертуар авторських неокласичних театрів Ролана Пті, Джона Кранко, Джона Ноймайера, Іржі Кіліана [4]. Олександр Чепалов, визначав виключно, генезу розвитку, окремих балетних представників класичного балету у Західній Європі початку ХХІ століття [5].

Метою є – проаналізувати особливості репрезентації формально-технічних засобів на прикладі професійного тренажу віртуозної техніки класичного танцю сьогодення.

Тренаж може бути: *загальним* – для балерин і танцівників, для підтримування професійної балетної форми; *жіночим* – виключно, для балерин і пуантової техніки; *чоловічий* – виключно для танцівників, екзерсиси на силові вправи, широку амплітуду та великі стрибки і віртуозні оберти; *розігрівальним* – невеликий екзерсис, перед початком нової складної постановки, а також перед виставою; *розтягувальним* – з виконанням вправ на широку амплітуду руху і вправами на розтяжку та гнучкість; *віртуозним* – побудова екзерсису на віртуозну техніку рухів танцю; *академічним* – побудова екзерсису на класичне виконання вправ і рухів, стежачи за досконалістю.

Віртуозний тренаж призначений виключно для виконання віртуозної техніки рухів екзерсису, передусім звертаючи увагу на особливі «короткі *preparation*» до рухів і вправ, серед виконавців насамперед визначаючи швидкі координаційні рухи. Активне виконання рухів і вправ на *relevé demi pointé*. Сам тренаж не є повним як для чоловіків, так і для жінок, щоб запобігти перевантаженню на м'язи, зв'язки і суглоби виконавців.

Наведемо приклад окремих фрагментів класичного тренажу з віртуозної техніки танцю у Київській муніципальній академії естрадного та циркового мистецтв. Окремі комбінації віртуозного тренажу є власним доробком автора.

Exercice a la barre. Призначений для підготовки танцівника до роботи на середині і стрибків, обертів, а також віртуозних комбінацій. Складається з певних комбінацій з допоміжними рухами. Починаючи з *battement fondu*, всі рухи виконуються на *demi pointé* (півпальцях). Особлива характеристика тренажу в тому, що послідовність вправ і рухів екзерсису трохи змінена. Головним в екзерсисі є віртуозне володіння різноманітними прийомами техніки класного та неокласичного танцю.

Пліе. З правої ноги *epoulement effacé*, 1-а позиція ніг – *grand plié*, рука 1-е зворотне *port de bras*. 2-а позиція ніг *epoulement effacé*, *grand plié*, рука в *port de bras* звичайному, *grand plié en demi pointé*, рука 1-е зворотне *port de bras*, *en demi pointé*, 2-е *port de bras cambre en coté* праворуч і ліворуч, дооберт *soutenu en tournent en dehors*.

З лівої ноги 4-а позиція ніг *epoulement effacé*, *grand plié*, з складанням (корпус повністю нахилити до ніг), *port de bras cambre en arriere*, дооберт, провести ліву ногу через 1-у позицію *passé par terre* назад, глибока розтяжка вниз, *degagé* (перехід з лівої ноги на праву) у *grand plié a la seconde*, перевести праву ногу через 1-у позицію *passé par terre* у 5-у позицію *devant*.

З правої ноги 5-а позиція ніг *epoulement effacé*, *grand plié*, рука 1-е зворотне *port de bras*, *grand plié*, *pirouette en dehors* праворуч, колоподібне *port de bras* (ліворуч), нога ліва на *demi pointé*, права нога *passé 90°*, поставити ногу на 4-у позицію, *demi plié pirouette en dedans* праворуч, руки в 3-ю позицію, закінчити стояти на *demi pointé*.

Battement tendu. З правої ноги, 5-а позиція ніг – *battement tendus simple en avant* – правою ногою, *en arriere* – лівою ногою, *en coté* – правою ногою, 3-и *battement tendus a la primire*, *demi plié* закінчити правою ногою вперед у 5-у позицію ніг, 3-и *battement tendus a la primire*, *demi plié* закінчити правою ногою назад в 5-у позиція ніг. Повторення комбінації назад, *battement tendus simple en arriere* – правою ногою, *en avant* – лівою ногою, *en coté* – правою ногою, 3 *battement tendus a la primire*, *demi plié* закінчити правою ногою назад у 5-у позицію ніг, 3 *battement tendus a la primire*, *demi plié* закінчити правою ногою вперед у 5-у позицію ніг.

En crois з правої ноги – *en avant*, *en coté*, *en arriere*, *soutenu en tournent en dehors*. *En crois* з лівої ноги – *en arriere*, *en coté*, *soutenu en tournent en dedans*.

Petit developpé battement jeté 25° en coté a la seconde з правої ноги, demi plié pirouette en dehors праворуч, battement jeté 25° en avant a la quatrieme з лівої ноги, demi plié pirouette en dedans ліворуч, soutenu en tournent en dedans, все з лівої ноги.

Rond de jambe par terre. З правої ноги, preparation en dehors – 2 rond de jamb, 2-й rond закінчується у demi plié, passé par terre назад через 1-у позицію battement relevé lents en arriere, battement developpé en avant через demi pointé tombé en avant, tombé en arriere. Все en dedans – 2 rond de jamb, 2-й rond закінчується у demi plié, passé par terre вперед через 1-у позицію battement relevé lents en avant, battement developpé en arriere через demi pointé tombé en arriere, tombé en avant.

Grand pose attitude en arriere rond 90° en dedans, у demi plié, foueté en dehors en 4-й arabesque, pas marché (сценічний крок), grand rond de jamb jeté en dehors, grand rond de jamb jeté en dedans, все з лівої ноги.

Двічі повторюючи detirre (відтягування від станка, тримаючи правою рукою праве коліно у положенні pose attitude en arriere). Відтягнути ногу назад, passé par terre вперед через 1-у позицію, ідучи у grand ecart (шпагат), foueté, встати на ліву ногу grand pose attitude en arriere з правої ноги, перейти на праву ногу grand pose attitude en arriere з лівої ноги, встати на ліву ногу grand pose attitude en arriere з правої ноги, tombé-soupré правою ногою, tour renverse (права нога в attitude), закінчити у 5-у позицію, повторити все з лівої ноги.

Centre practice – exercices au milieu. Призначена для підготовки танцівника до стрибків, обертів та віртуозних комбінацій.

Adagio – з правої ноги, epoulement croise battements divises en quarts у 8-у точку, battements divises en quarts у 6-у точку, battements divises en quarts у 4-у точку, preparation a la seconde grand pirouette en dehors (праворуч), petit sissonne tombé pas faili з лівої ноги через положення 4-го arabesque, grand tour renverse: для чоловіків – стрибковий; для жінок – звичайний terre-â-terre.

З лівої ноги, epoulement croise, battement developpé 90° en demi plié, ліва нога в attitude en avant. Tour lents ½ кола з epoulement croise на epoulement effacé, відтягнути ногу, перехід у grand pose effacé, одночасно passé par terre назад через 1-у позицію foueté cambre en avant, руки через 3-ю позицію, розвернутись у 4-у точку, ліва нога 90° devant, руки у великій позі, tombé pas de bourré preparation a la quatrieme (закриті руки).

Grand double pirouette attitude en dedans (ліворуч), закінчити у demi plié, grand pose effacé en arriere allonge petit sissonne tombé pas faili з правої ноги preparation a la quatrieme руки в 3-й arabesque pirouette en dehors з виходом у grand pirouette attitude en dehors, перехід у grand ecarté (шпагат з правої ноги) у 3-й arabesque foueté (шпагат з лівої ноги), у 3-й arabesque у 4-у точку, обернутись на стегні, встаючи й переходячи soutenu en tournent. Повторення всієї комбінації з лівої ноги.

Grand battement jeté на 90° et tombé pas de bourré grand pirouette et temps arabesque, attitude. З лівої ноги, epoulement croise, на epoulement effacé en avant sissonne tombé на ліву ногу, grand rond de jamb jeté правою ногою у 3-й arabesque рука через 3-ю позицію, pas de bourré en tournent en dehors (за себе) pas jeté 2-й arabesque в 3-ю точку, passé preparation a la quatrieme руки в 3-й arabesque.

Grand battement jeté з лівої ноги en avant, grand pose croise, grand battement jeté pointe en avant, grand battement jeté developpé en avant. Через крок перейти у 3-й arabesque. Grand battement jeté з лівої ноги en arriere, grand pose croise, grand battement jeté pointe en arriere, grand battement jeté developpé en arriere. Просуваючись вперед, temps grand battement jeté developpé en ecarté en avant (крок-батман), з правої, лівої, правої, лівої, правої, relevé soutenu руки в 3-ю позицію. Повторити все з правої ноги.

З правої ноги – tombé pas de bourré, preparation a la quatrieme у 3-й arabesque, soutenu en tournent en dehors, preparation a la seconde double pirouette en dehors, закінчити у preparation a la quatrieme у 3-й arabesque, soutenu en tournent en dehors, preparation a la quatrieme у закриту pose croise double pirouette en dedans, soutenu дооберт, temps 3-й arabesque, attitude croise на праву ногу. Повторити tombé pas de bourré з лівої ноги.

Sauters (стрибкова частина). Напрацювання досконалого виконання стрибків – малих, середніх і великих.

Petit sauters – 3 temps levé sauté за 1-ю demi plié (паузу поглибити), temps levé sauté за 2-ю, temps levé sauté за 2-ю en tournent на ½ кола (праворуч), temps levé sauté за 2-ю en tournent на ½ кола (ліворуч), temps levé sauté за 2-ю, pas echappé (зібрати в 5-ю позицію) ліва нога devant, roile.

Entrechat quatre pas echappé battu за 4-ю на epoulement effacé з правої ноги (зі зміною ніг) pas echappé battu за 4-ю на положення epoulement croise pas echappé (зібрати в 5-у позицію). Entrechat quatre pas echappé battu за 4-ю на epoulement effacé з лівої ноги, (зі зміною ніг) pas echappé battu за 4-ю на epoulement croise pas echappé (зібрати в 5-у позицію). Pas chassé на epoulement effacé двічі, pas tombé pas de bourré з правої ноги, pas chassé на epoulement effacé двічі, pas tombé pas de bourré з лівої ноги.

Pas assemblé et jeté – з правої ноги, pas glissade pas jeté battu (вбік), pas tombé pas assemblé battu (epoulement croise), pas glissade entrechat trois, pas glissade roile (діагонально вбік з правої ноги). З лівої ноги, pas glissade pas jeté battu (вбік), pas tombé pas assemblé battu (epoulement croise), pas glissade entrechat trois, pas glissade roile (діагонально вбік з лівої ноги).

Pas assemblé battu з правої ноги чотири рази, просуваючись назад (догори). Pas jeté battu з лівої ноги тричі, просуваючись уперед (вниз), pas assemblé. Повторити комбінацію з лівої ноги.

Grand sauters – з правої верхньої діагоналі brisé dessous-dessus, pas glissade grand jeté pas de chat, brise dessous-dessus, pas glissade grand jeté pas de chat, brise dessous-dessus, brise dessous-dessus, pas couru (перебіг на ліву верхню діагональ).

3 pas couru (біг ліву ногу) grand jeté en 2-й arabesque, pas couru grand jeté en 3-й arabesque, pas couru grand jeté en 2-й arabesque, tombé-coupé epoulement croise (права нога devant, ліва на sur le cou-de-pied), pas chassé (назад за себе), grand jeté en tournent en attitude croisé tombé-coupé epoulement croise (ліва нога devant, права на sur le cou-de-pied), pas de bourré grand pas de chat d'italian (пролетіти ліворуч), pas de bourré grand pas de chat d'italian (пролетіти праворуч), pas de bourré grand pas de chat d'italian (пролетіти ліворуч), pas de bourré grand pas de chat d'italian (пролетіти праворуч), temps plié-relevé attitude croisé – aplombe (стояти). Повторити комбінацію з лівої ноги.

Manege – з правої ноги temps en 1-й arabesque aplombe (стояти), pas chassé, grand jeté pas de chat, temps en 1-й arabesque aplombe (стояти), pas chassé, grand jeté pas de chat, temps en 1-й arabesque aplombe (стояти), pas chassé, grand jeté pas de chat, temps en 1-й arabesque aplombe (стояти), pas de bourré з лівої ноги temps en 1-й arabesque, для жінок – pas chassé, для чоловіків – pas marché (крок-крок).

Grand jeté entrelancé (через pas chassé чи pas marché) 4 рази: для чоловіків – grand jeté tombé coupé en tournent sautbasque; для жінок – tour piqué en dehors et, tour piqué soutenu et tour chainé.

Tour chainé за діагоналлю через перехід у demi plié a la quartime position de pied з правої ноги, руки через 1-й arabesque, тричі обертаючись, руки через першу позицію переходять у 4-й arabesque через перехід у demi plié a la quartime position de pied з лівої ноги – права та ліва діагоналі. Tour chainé з підняттям рук через 1-е port de bras, через preparation у demi plié a la quartime position de pied з правої та лівої ноги.

Preparation en 1-й arabesque, foueté 3 tour chainé через перехід у demi plié a la quartime position de pied з правої ноги, руки через 1-й arabesque, preparation en 1-й arabesque, foueté 3 tour chainé.

Отже, аналіз дослідників у галузі неокласичного балетного театру виявив досить малу характеристику, саме професійного неокласичного тренажу для професійних артистів балету; визначення архітектоніки і складової професійного тренажу, рухів, вправ, комбінацій неокласичного балетного театру виявило, що поєднання широкої амплітуди руху з дрібною технікою є пріоритетним; описані унікальні комбінації для розуміння специфіки професійного тренажу з віртуозної техніки рухів танцю неокласичного балетного театру, складають вітчизняний науково-творчий фонд кращих зразків і формально-технічних засобів.

Література:

1. Гваттерини М. Азбука балета / М. Гваттерини. – М. : БММ, 2001. – 240 с.
2. Кабачок Н. Л. Феномен неокласики в хореографічній культурі ХХ ст. (на досвіді Дж. Баланчина) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 / Кабачок Н. Л. ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2013. – 18 с.

3. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. La Dance au XXe siecle / Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. – Paris : Bordas, 1995. – 264 p. : ill.

4. Чепалов О. І. Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст. : монографія / О. І. Чепалов. – Х. : Харківська держ. академія культури, 2007. – 344 с. : іл.

НІНА УВАРОВА – БЕРЕГІНЯ ПОЛТАВСЬКОГО ТАНЦЮ

Білошкурський В. С. – заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Уварова-Латинська Ніна Миколаївна (дівооче прізвище – Вовк) народилася 20 серпня 1923 року в Полтаві. Мати, Ганна Іванівна Вовк, співала в хорі товариства «Просвіта» (керівники – Ф. Попадич, Є. Біленький). Батько, Микола Семенович Вовк, був актором самодіяльного театру Будинку культури імені С. Кірова. Перші кроки в хореографії Ніна Уварова зробила у 20-х роках у балетній студії під керівництвом Воронцової Станіслави Петрівни цього ж будинку культури. Перший серйозний дебют відбувся в аматорській постановці опери «Запорожець за Дунаєм» – танець арапчат у гаремі Султана.

У часи УНР у Полтаві, при товаристві «Просвіта», існував хорівий колектив, солісткою якого була мати Ніни Миколаївни – Ганна Іванівна. Вона мала оригінальний тембр голосу та знала велику кількість українських народних пісень. Одного разу під час репетиції до них зайшов чоловік у френчі та запитав, що це за гурт людей. Коли керівник відповів, що це хорова група товариства «Просвіта», чоловік помітно пожвавішав, посміхнувся та запитав, які пісні вони співають. Дізнавшись, що основу репертуару складають українські народні, він запитав, а чи знають вони одну (його найулюбленішу) українську старовинну пісню, тільки він не пам'ятає її назву. Його попросили трохи наспівати її – і тільки Ганна Вовк сказала, що дуже добре знає цю пісню. «А що, красуне, може заспіваємо разом?» – запитав несподіваний гість. І полилася пісня. Чоловік мав приємний оксамитовий баритон. Їхні голоси сплелися в чудовий дует. Відспівавши, гість похвалив Ганну, що вона знає таку давню та майже забуту пісню, подякував їй за дует і звернувся до керівника з питанням, які в колективі є проблеми. З'ясувавши та занотувавши в блокнот побажання та потреби хору, гість побажав колективу творчої наснаги, побільше виступів, попрощався і вийшов. Усі присутні були дещо зніяковілі: вони не знали, хто до них заходив, але, дивлячись з якою повагою спілкувався з гостем керівник хору, здогадувались, що це була поважна та не проста людина. «Ганно, ти хоч зрозуміла з ким ти зараз співала?» – посміхаючись, промовив керівник. «Ні». – «Пишайся, ти співала із самим Петлюрою!» Реакція самої Ганни й усіх учасників хору була бурхливою: